

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

De mandato.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

aureorum Titio soluat. Denique si sunt duo contractus, censuales emptio, & locatio domus debent habere conditiones in censibus, & locatione requisitas: at pactum retrovendendi ad nutum emptoris, quod facit talem societatem vtrinque liberam, est valde suspectum, & meo iudicio improbandum. Dices, possunt Titius, & Caius inire contractum, in hunc modum: Titius dat Caio domum suam, & Caius vicissim dat Titio domum suam ea lege, ut alter re alterius utatur, & liberum sit alterutri domum suam repetere, quando voluerit, ergo fas est Titio dare pecuniam, & recipere ab eo domum, ut alter alterius re utatur, & quando voluerit repetat suam. Respondeo, non esse idem iuris, quando uterque alteri dat rem immobilem, qualis est domus, vel fundus, vel mobilem, sed quae vti ipso non statim consumitur, cuiusmodi sunt res, quae commodantur, locantur, vel venduntur; in his enim potest usus vnus rei cum usu alterius commutari. Quemadmodum si tu mihi commodes boues tuos ad triuium, ut ego colam agrum meum, & vicissim ego ad tres dies dem tibi boues meos, ut agrum tuum ares. Idem etiam est, si tu mihi des mutuum rem, quae in pondere, numero, vel mensura consistit, ut ego mutuum dem aliam eiusdem functionis, & usus. At verò aliud est, quando vnus dat pecuniam, ut ea alter utatur, & recipit ab eo rem immobilem, vel mobilem, quae mutua non datur, sed commodatur, locatur, vel venditur: tunc enim qui pecuniam dat, videtur eam mutuum dare.

Secundo obieciēs, in quibusdam locis Italiae huiusmodi contractum esse usu receptum, ergo non videtur condemnandus. Respondeo, iis in locis emptioem, & venditionem cum pacto retrovendendi ad voluntatem vtriusque venditoris & emptoris, vel emptioem census, & locationem rei alicuius cum pacto retrovendendi: census in gratiam emptoris, & venditoris, esse usitatum, & qui contractum talem inueni, sequi videtur sententiam Contradi, Medinae, & Couarruiae, affirmantium licitas esse secundum conscientiam venditiones, & emptiones cum tali pacto: quod tale pactum, ut dixi, quatenus est ad nutum emptoris, ceteri condemnant.

Tertio opponēs, posse eum, qui pecunias dat, eas repetere cum emolumento, & commodo, ratione lucri cessantis, vel damni emergentis. Respondeo, tunc, si ita est, huiusmodi contractum non esse absolute, & simpliciter licitum, sed solum, quando qui pecunias dat, amittit, quod alioqui esset lucraturus, vel damnum patitur, quod alioqui deuitaret, si suas pecunias haberet: ac proinde ex accidenti solum, non per se contractus est licitus.

DE MANDATO.

SEQVITVR quartus ordine contractus, qui solo consensu perficitur, nempe Mandatum. Porro in iure Ciuili extat titulus *Mandati, vel contra*, qui est primus in Digestis libro 18. & in Codice lib. 4. est titulus 34. *Mandati, vel contra*, & in Institut. lib. 3. titulus 27. est *de Mandato*. In iure Canonico nullus est titulus mandati. Est tamen titulus 38. *de Procuratoribus* lib. 1. Decretalium. Procurator autem mandatum habet de re Domini procuranda. Mandatarius vero latius patet, quam procurator.

Instit. Moral. Pars 3.

Quenam sit ratio, & natura mandati.

CAPVT I.

PRI MO quaeritur, vndenam veteres mandatum dixerint? Respondeo, mandatum esse quasi manu datum: eo quod veteres in mandatis dandis, & accipiendis manus sibi inuicem dare consueverant: quem etiam morem in multis promissionibus vulgus obseruat, & retinet. Itaque mandare, generatim significat, alicui gerendum aliquid, & exequendum committere.

Sunt autem mandata, publica, & priuata. Publica mandata dicuntur proprie praecipua, siue edicta magistratuum: quae quidem sunt necessitatis, & sic iulianus accepit in *Authent. de mandatis Principum*. Priuata vero mandata dicuntur, cum negotium aliquod in iudicio, vel extra iudicium nostro nomine conficiendum, amice, & bona fide alicui commendamus. Mandatur itidem alteri aliquando iurisdictio, ut litem aliquam componat, & dirimat, vel sententiam in reum ferat, vel ut in aliquem inquirat, & animaduertat.

Aliquando mandatur alicui lis exercenda, & tractanda: & ita constituitur procurator ad lites, & iudicia. Aliquando mandatur alicui negotia gerenda, & bonorum, ac rerum administrationes, & tunc constituitur procurator negotiorum, vel administrator bonorum. In praesenti, mandatum accipimus, quatenus alicui negotium aliquod gerendum, amice, & bona fide committimus.

Secundo quaeritur, quid sit mandatum, ut est quidam contractus? Respondeo, esse contractum, quo quis officium honestum, & lege permissum, gratuito, expresse, vel tacite suscipit exequendum: sic Azo, Accursius, Bartolus, & Baldus, & alij in *Rubrica mandati*.

Dicitur *Contra* loco generis.

Officium honestum, quia de turpi, & mala, nec dari, nec accipi mandatum debet; ac proinde non obligat accipientem, *Instit. de Mandato §. Illud quoque*.

Lege permissum, quia mandatum contrahit, si cum lege naturali, Diuina, Canonica, vel Ciuili pugnet.

Gratis, quia si quis officium, vel negotium gerendum certa mercede recipiat, erit locatio operatum, non mandatum: *l. i. ff. Mandati, & Instit. de Mandato §. ultimo*. Vnde hic contractus originem suam ex amicitia, & beneuolentia trahit. *l. i. ff. Mandati*. Quare mandatum voluntarie quidem suscipitur: sed susceptum iam obligat accipientem mandatori.

Expresse, vel tacite, quia mandatum dupliciter contrahitur, expresse quidem, ut si tibi mandauero, ut mihi fundum, vel librum emas, aut domum conducas, vel pro me soluas, aut creditori meo satisfacias.

Tacite, ut si ego sciens, & tacens patiar, ut tu metum aliquod negotium geras, eo ipso videor mandare negotium. *l. Qui patitur, ff. Mandati, & l. Qui fide, ff. eodem tit.* Secus est, si quis me absente mea negotia tractauerit absque meo mandato: tunc enim inter me, & ipsum non est contractum mandatum, quia nec expresse, nec tacite ei mea negotia agenda commisi: sed est quasi contractus, qui dicitur, (Negotiorum gestorum,) quatenus aliquis rem meam amice, & vtiliter gerit.

Tertio quaeritur, cuius iuris sit mandatum? hoc est, an iure naturali, an verò Ciuili, mandati contractus sit introductus? Respondeo, esse iuris gentium contractum: nam ipso rationis ductu apud omnes gentes sit, ut vnus alteri suum aliquod negotium conficiendum amice, & bona fide commendat. Si quaeras, an mandatum sit contractus bonae fidei? Respondeo esse bonae fidei contractum, ut patet *Instit. de Actionibus §. Actionum*. Porro is, qui mandatum suscipit, dicitur vulgo mandatarius: is qui dat, mandator.

L1

Quarto

Quaro queritur: cuius gratia mandatum contrahatur? Respondeo ex l. 1. ff. *Mandati, & Institut. de Mandato. §. 1.* Mandatum, potest contrahi primo gratia solius mandatoris: vt si tibi mandauero, vt mihi atomata Venetijs emas. Secundo causa mandatoris, & alterius; veluti si ego tibi mandauero, vt mihi Mediolani librum emas, & alium Titio. Tertio, solum gratia aliena; veluti, si tibi mandauero, vt Titio Neapoli certas aedes conducas. Quarto, gratia mandatoris & mandatarij, vt si mandauero tibi, vt in Hispania tractes negotia mihi, & tibi communia. Quinto, gratia mandatarij, & alterius; veluti si tibi mandem, vt Florentia geras negotium, quod est tibi cum Titio commune. Si roges, an tiam mandatum contrahatur solum gratia mandatarij? Respondeo, minime, vt habetur in l. 2. ff. *Mandati*: neque enim mandatum tibi dari potest, vt tuum negotium geras, vel vt fundum, aut librum tibi emas. Consilium quidem tibi datur, vt haec, vel illa tua negotia geras, non tamen mandatum; Contractus enim mandatum est, non consilium. Obijcies: dum Titius peteret à me pecuniam mutuum, aut pro alio fidem mihi sum offerret, ego autem nollem, aut eum debitorem habere, aut fideiussores, quod mihi suspecta, & dubia esset eius fides, tu mihi scripsisti, aut dixisti, vt id facerem, & affirmasti eum esse fidelem. Cum quis idem veller, mihi inferuire, & ego nollem admittere, propterea, quod homo ille mihi esset ignotus: tu mihi dixisti, vt eius opera vterer, eo quod satis exploratam eius fidem haberem.

Item si mihi mandes, vt pecunias meas potius in emptiones praediorum collocem, quam feneratorum in his, vel alijs similibus videris mihi obligatus more mandatoris, & tamen mandatum à te mihi datum, solum est gratia mei. Respondeo, quatenus id, quod mihi dixisti, est in utilitatem meam, solum esse consilium à te mihi datum, non autem mandatum; ex consilio autem nemo obligatur, videlicet ei, cui consilium dat. l. 2. ff. *Mandati*: & liberum est cuique apud se explorare, an expediat sibi consilium. l. 2. modo citata.

Quot modis mandatum diuidatur.

CAPVT II.

MANDATVM variè diuiditur, aut enim est voluntatis, aut necessitatis. Voluntatis mandatum dicitur illud, quod existit, ac pendet à voluntate mandatoris. Necessitatis verò mandatum est, quod lege, & iure constituitur: quale mandatum habent tutor, curator, procurator, syndicus, & alij similes legitimi administratores, Bart. in l. *Creditor. §. Duobus. ff. Mandati. Iason in l. Rogasti. §. Si fugiuus. ff. Si certum petatur.*

Secundo, mandatum diuiditur in mandatum generale, & speciale: Generale mandatum est, veluti cum quis mandat alicui, vt sua omnia negotia gerat, vel sua omnia bona administrat, & curet. Speciale mandatum est, cum datur mandatum alicui ad certam rem componendam, vel ad certum negotium tractandum.

Tertio, Mandatum duplex est, expressum, vel tacitum. Mandatum expressum est, quod datur alicui consensu ipsius mandatoris, verbis, vel signis expresso. Tacitum est mandatum id, quo quis sciens, ac prudens patitur, vt ab alio res sua geratur; vt si ego sinam, vt tu pro me fideiubeas, vel soluas: nam eo ipso videor tibi mandatum dare, vt pro me soluas, vel fideiubeas. l. *Qui fide. & l. Qui patitur. ff. Mandati*, & Baldus in l. *Quicumque. §. 1. ff. de Institoria actione*, idem quoque Baldus in l. *Si fideiussor. C. Mandati*. Hoc tamen Mandati genus locum non habet, vbi res turpis est: is enim qui non prohibet, sed sciens tacet, non eo ipso mandatum dare videtur, vt quid turpiter fiat. Innocentius in cap. *Ex parte Decani, de Rescriptis*. Porro, Mandatum tacitum probatur ex scientia, & patientia Domini,

hoc est, ex eo, quod quis facit sciente, & patiente Domino. Abbas in consil. 7. in dubio secundo, & dubio tertio, libro secundo. Calderinus consil. 4. in titulo de Procuratoribus, Bartolus in l. *Sapè. ff. de re iudicata*. Vnde deducit Baldus in l. *Cum oportet. ff. De bonis, qua liberis*: Si pater sciens, filium solum fecerari, & dedit ei pecunias, cogitur pater ex tacito mandato restituere vfuras quaesitas per filium.

Item si quis procurator producat in iudicio instrumentum, tacitum mandatum habere creditur ex eo, quod in iudicio instrumentum produxerit. Bartolus in l. *Vulgari. ff. de Administr. & peric. tutor.*

Præterea, verbis obicaris, vel ambiguis mandatum tacitum aliquando datum censetur; vt si Dominus iniuria affectus ab aliquo, dixerit famulo suo: Nunquam domum meam redas, nisi audiero aliquid de illo negotio: si famulus postea interfecerit eum, qui iniuriam Domino intulerat, eo ipso videtur Dominus quasi tacite dedisse mandatum. Bartolus in l. *Si quis mihi bona. §. Pater Scio. ff. de Acquiren. hered. Abbas, & Ancharanus in c. Ex literis, de excessibus Prælatorum, Iason. in l. C. de Sena fugitino.*

Quarto, Mandatum, aut datur pure, absolute, & simpliciter, aut sub conditione. l. 1. ff. *Mandati, & Institut. de Mandato. §. penult.* Quod si conditio impleta non fuerit, tunc mandatum habetur perinde, ac si datum non esset. l. *Pecuniam. ff. Si certum petatur, & l. Necessario. ff. de Periculo, & comm. rei vendita.*

Vltimo, Mandatum, aut datur in diem, vel ad diem veluti, si mandauero tibi, vt Titio soluas, vel satisfacias creditori meo in diem Paschatis. *Glossa in l. Si mandauero. ff. Mandati*, ad diem, vt si tibi mandauero, vt pro me fideiubeas vsque ad certum diem. Vnde etiam per medietatem dies prorogetur, mandatarij, vel procurator non potest amplius agere. Ioan. Andreas in additione ad Speculatorem, titulo de procuratoribus. §. *Ratione, & cap. Cum olim. de Offic. delegat. & cap. Si quem, de procur. cap. Significauit. de appellat.*

Quinam possint iure communi mandatum dare vel accipere.

CAPVT III.

POSSUNT mandare alteri, vel mandatum accipere, qui alioqui contrahere possunt, nisi vel à dando, vel accipiendi mandato prohibeantur.

Militibus interdictum est, ne dent mandatum alicui ad conuocandas res aliorum. l. *Milites, & l. Vltima. C. de Locato.*

Item curiales, hoc est, qui sunt curiae adstricti, & obligati, vt decuriones, nequeunt mandatum dare alicui ad conuocandum res. l. *Curialis. C. de Locato.*

Præterea pupillus, vt minor, nequit alteri mandare, vt pro ipso aliquid soluat absque auctoritate tutoris, vel curatoris, vel iudicis. Bartolus in l. *Si vero. §. Adolefcent. ff. Mandati*. Nec item potest alicui mandatum dare, vt pro se in iudicio constiterit: quia sicut pupillus, aut minor nequit sine tutore, vel curatore in iudicio respondere; sic nec potest alteri mandare.

Monachus, vel religiosus nequit sine consensu superioris, mandatum vel dare, vel accipere, quia nec velle, nec nolle habet. cap. *Religiosus, de Testament. in Sexto. cap. Quorundam de elect. in Sexto. cap. Religiosi, de Sepulch. in Sexto. cap. Non dicatur. 12. quæst. 1.*

Primo queritur, An filiusfamilias possit vel dare, vel accipere mandatum ad soluendum pro alio? Respondeo: si filiusfamilias habeat castrensis, vel quasi castrensis bona, vel aduentitia, in quibus pater vfumfructum non habeat, potest mandatum accipere ad soluendum pro alijs, nõ tamen, si talibus bonis careat.

Quid

Quid vero si filiusfamilias mandato alterius centum soluat? num hæc solutio ex mandato subsistat? Respondeo, illam subsistere, in cap. Qui generaliter de procur. in 6. Quid, si etiam mandato alicuius constituatur procurator abique consensu patris? Respondeo, mandatum valere: nam ut constat ex cap. Qui generaliter. §. 1. De procuratoribus in Sexto: Nescimus ad negotia, sed etiam ad iudicia potest filiusfamilias abique patris assensu fieri procurator. Item ex l. Filiusfamilias. ff. De procuratoribus, pater, filiusfamilias, etiam si peculium castrense non habeat, posse sine patris assensu procuratorem dare ad negotia, ad lites, & pacta, si fuerit vim vel iniuriam passus.

Secundo quaeritur, An inter patrem, & filium possit contrahi mandatum? v. g. si pater filio mandauerit, ut soluat Titio creditori certam pecuniam, filius ex mandato teneatur, & possit à patre reperere, quod pro eo soluit Titio? Item si quis mandauerit filio, ut pro eo soluat suo patri creditori, an filius ex mandato teneatur? Respondeo, si filiusfamilias habuerit castrense, vel quasi castrense peculium, vel aduentitium, in quo patri vilius fructus non sit, posse inter patrem, & filium interuenire mandatum: at si filiusfamilias tantum habeat peculium profectitium, tunc inter patrem, & filium non contrahitur mandatum, cum ex bonis patris soluat filius, quando aliquid soluit ex peculio profectitio. Quid si Titius mandat Scio, ut det pecuniam Caio filiofamilias, tale ne mandatum subsistat? Respondeo ex l. Si quis mandauerit. ff. Mandati, ubi hæc verba habentur: [Si quis mandauerit filiofamilias credendam pecuniam non contra Senatufconsultum accipienti: sed ex ea causa, ex qua de peculio, vel de in rem verso, vel quod iussu patris teneretur, erit licitum mandatum. Hoc amplius dico, si eum dubitarem, verum contra Senatufconsultum accipienti, an non essem daturus contra Senatufconsultum accipienti, & intercesserit qui diceret non accipere contra Senatufconsultum, & periculo meo (diceret) crede, bene credis: arbitrator locum esse mandato, & mandato eum teneri:] Sic ibi.

Tertio quaeritur, An si mulier matrimonio coniuncta mandet alicui, ut pro ea fideiubeat, ille mandati actione teneatur? Teneatur l. 2. C. Ad Senatufconsultum Velleianum: quia, ut in ea lege habetur, sicut potest seipsam alteri principaliter obligare, cum in rem suam se obstringat, sic etiam potest alteri mandatum dare, ut pro ea fideiubeat, & seipsam obliget creditori.

Quid si mandet alteri, ut fideiubeat pro alio? Mandatum tunc non subsistit, quia obstat Senatufconsultum Velleianum. Vnde in l. Si mulier hereditatem. §. Si mulier ne ipsa. ff. Ad Senatufconsultum Velleianum, dicitur: [Si mulier ne ipsa intercederet, alij mandauit, ut id faceret, an in huius persona locus huic Senatufconsulto sit, qui rogatu mulieris id faceret: totus enim sermo Senatufconsulti ad petitionem non dandam aduersus ipsam mulierem spectat. Et puto rem ita esse distinguendam; ut si quidem creditor, cui me obligauit, mandante muliere, hoc in fraudem Senatufconsulti egisset, ne ipsa interueniret contra Senatufconsultum, daret autem alium, excludendum eum, exceptione fraudis Senatufconsulto factæ. Si autem ignorasset, ego autem scissem, tunc mandati me agentem cum muliere excludendum esse, me autem creditori teneri.] Sic in ea lege.

Quarto quaeritur, An is, cuius bona publicata sunt, si mandauerit alteri, ut ea bona emat, valeat mandatum? Vallet. l. Si mandauerit. §. Is cuius bona. ff. Mandati, cuius legis verba sunt: [Is cuius bona publicata sunt, mandare alicui potest, ut ea emat: & si emerit, utilis erit mandati actio, si non praestet fidem. Quod ideo receptum est, quia publicatis bonis, quicquid postea acquiritur, non sequitur fiscum.] Sic ibi.

Quinto quaeritur, An qui est excommunicatus, dare, vel accipere mandatum queat? Respondeo, mandato alterius procuratorem constitui non posse, etiam si occulte tantum sit excommunicatus, quia capax officij non est,

Instit. Moral. Pars 3.

ut colligitur ex cap. Post cessionem, de probat. ac prouide, quæ gesserit, vim non habent, quamuis ob communem errorem populi, qui bona fide credit eum non esse excommunicatum, valeant, si auctoritate superioris fuerit eius officium confirmatum, argumento sumpto ex l. Barbarius. ff. De officio pratoris: Si autem nominatum denunciatus sit, tanquam excommunicatus, vel fuerit notorius clerici percussor, mandatum ad negotia, vel ad lites, vel negotia, dare nequit, hoc est, procuratorem dare, siue conlucere non potest ad lites, vel ad negotia. Secus verò, quidam aiunt, est, si occulte, vel etiam manifeste, non tamen nominatum pronuntiatus excommunicatus sit, nec sit notorius clerici percussor, quoniam cum eum vitare non cogimur, potest procuratorem dare ad negotia gerenda, vel ad lites, & iudicia. Sed dicendum existimo generatim imprimis, nullum excommunicatum posse procuratorem dari ad lites, siue iudicia. Nam in cap. Vltimo de procuratoribus habetur: [Si collegium procuratorem constituunt, & inter collegas is, qui praestit, excommunicatus fuerit, & nominatus expresse in literis, quibus procurator creatur, aut eius auctoritate fuerit institutus, aut ipsium ipsi collegæ scouerint esse excommunicatum; irrita est procuratoris electio.] Sic ibi. At si excommunicatus sit reus, potest seipsum in iudicio defendere, & ad id procuratorem dare, cap. Intelleximus de iudic. tunc enim per alium debet in iudicio respondere, vnde cogitur procuratorem creare. Si autem nullum inueniret, qui procuratoris officium suscipere vellet, aut non inueniret hominem sibi fidelem, possit per se ipsum respondere, excipere, & appellare, & alia, quæ ad sui defensionem spectant. cap. Cum inter, de exceptio. Et sicut actor in iudicio esse, vel procuratorem dare ad agendum in iudicio non potest, sic etiam nequit reconuenire. cap. Cum inter, de exceptionibus.

Sexto quaeritur, An seruus possit procuratorem dare? Potest ad sua peculiaria negotia gerenda, non ad lites, siue iudicia. In quo differt à filiofamilias, qui ut dixi, potest procuratorem constituere ad negotia, & ad lites, ut se defendat, vel agat, si fuerit vim, vel iniuriam passus. Seruus id non potest. l. Seruum. ff. De procurat. At is, qui de statu suo litigat, videlicet, sit ne seruus, an liber, potest procuratorem habere, non solum in administratione rerum, sed etiam in actionibus, quæ ei, vel aduersus eum competunt. l. Seruum, nuper allata. Hic etiam potest ab alio procurator dari. l. Seruum prædicta. §. Ex contrario, ubi legitur: [Ex contrario quoque cum procuratorem dari posse manifestum est. Publicè vole est absentes à quibuscumque defendi: nam & in capitalibus iudicijs defensio datur. Vbi- cunque itaque absens quis damnari potest, ibi quemuis verba pro eo facientem, & innocentiam excusantem, auctori æquum est, & ordinarium admittit, quod ex rescripto Imperatoris nostri apparet.] Hæc ibi.

In quibus rebus mandatum consistat.

CAPVT IV.

PRIMO quaeritur, An de re turpi possit mandatum dari, vel accipi? Minime. l. Si vero non remunerandi. §. Si adolescens. ff. Mandati, & Instit. De mandato. §. Illud. Vnde si quis mandauerit alteri, ut hunc, vel illum occidat, nullum est mandatum, nec vlla inde existit mandati actio, quamuis si mandatus occiderit, mandator culpam contrahat, & reus poenæ sit, quæ est in homicidas constituta. Et hoc est, quod dicunt Bart. in l. Non solum. §. Si mandati. ff. De iniur. & alij Iuriconsult. teste Iul. Clau. lib. 3. sententiarum recepta. §. Practica criminal. quæst. 39. num. 3. eum scilicet, cui quis mandauit, ut alium occideret,

L1 2

ex man-

ex mandato non teneri, sed ob mandatum, hoc est inter eos mandati contractum, siue actionem non interuenire, & vnus possit aduersus alterum agere, sed vtrunque prenam mereri ob factum, hoc est, ob eadem ab vno patratam, & mandatam ab altero, & ita aduersus vtrumque datur actio ex maleficio, & ex re ipsa. *l. Ex maleficio. ff. De actionib.*

Secundo quaeritur, An mandatum de re incerta datum valeat? Valeat secundum Glossam in *l. 2. ff. Mandati*, puta, si tibi mandauero, vt mihi fundum emas, & nec exprimo, quem fundum, nec pretium: quantum Salicetus dixerit non subsistere mandatum, si res, & pretium sit incertum. Sed verius est, quod dixit Glossa: nam cum mandatarij diligentia, & industria eligatur, licet res, & pretium sit incertum, mandatum intelligitur, vt fundus sit vilis, & commodus, & pretium sit iustum, & moderatum.

Tertio quaeritur, An mandatum de re propria emenda subsistat? Minime. *l. Neque. ff. De Reg. iuris.*

Quenam ad mandati substantiam, vel naturam pertineant.

CAPVT V.

MANDATI contractus primum requirit mandatoris, & mandatarij consensum: nam mandatum consensu contrahitur. *l. 1. ff. Mandati*. Vnde potest contrahi, & verbis, & iuribus, & signis experimentibus consensum, & inter praesentes, & inter absentes, per nuncium, & literas. *l. 1. ff. Mandati. C. l. Si literas. C. eodem titulo.*

Secundo ad substantiam mandati pertinet, vt obligationem praecedat, non sequatur, eo quod mandatum damus alicui de eo quod volumus, vt faciat. Quare in *l. Si vero. ff. Mandati*, dicit Iuriconsultus: [Si ego credens Titium pecunia mutua indigere, tibi mandauero, postquam pecuniam mutua ei dedidit, vt Titio pecuniam crederes, non valet mandatum.]

Tertio postulat substantia mandati, vt sit de re bona. *l. Si vero. §. Si adolefens. ff. Mandati. C. Instit. eod. titulo. §. Illud.*

Quarto requirit mandatum, vt in eo dando mandator certam formam praescribat, quam mandatarius in exequendo seruare debeat: nam in mandato contrahitur necessario, vt quis cui mandet, in qua causa, & negotio, & contra quem mandet. Si quaeratur, quibus verbis mandatum contrahatur? Respondeo ex *l. 1. ff. Mandati*, contrahi his verbis, volo, in iudicio, rogo: non autem verbis, ad moneo, exhortor, consilium do, commendo. *l. Idem quis. §. Si quis ea. ff. Mandati. C. l. Si vero non remunerandi. §. Cum quidam. ff. eodem titulo.*

De obligationibus, quae ex mandato proueniunt.

CAPVT VI.

PRIMO quaeritur, ex qua culpa mandatarius teneatur? Glossa in *Instit. De mandato. §. Mandatum, in verbo Iusta causa*, & in *l. A procuratore. C. Mandati. in verbo. Et omnem culpam*, ait Bernardum, & Ioannem, & Azonem interpretes dixisse, mandatarium teneri ex dolo, & lata culpa, & leui, & leuissima, vt dicitur. *l. In eo mandato. ff. Mandati*. vbi legitur: [Aliena negotia exacto officio geruntur.] Et in *l. A procuratore. C. de mandato*, vbi habetur: [A procuratore dolum, & omnem culpam, non etiam improbitum casum praestandum esse, iuris auctoritate manifeste declaratur.] Si omnem culpam, ergo etiam leuissimam: quia qui totum dicit, nihil exclu-

dit. Alios vero dicit eadem Glossa, nimirum Odofredum, & Martinum, putasse solum teneri ex dolo, quando mandatum datur gratia solius mandatoris; & ex culpa leui, quando mandatum est gratia vtriusque, vt in *l. Contractus. ff. De Reg. iuris*, habetur. Et in *l. Idem quis. ff. Mandati*. Sed primum, inquit Glossa, est verius, cum hic contractus multum discrepet ab alijs contractibus. Sic Glossa. Ita etiam senserunt Cynus, & Iacobus Arena in *l. A procuratore. C. Mandati*, & Dinus in *cap. Contractus de Reg. iuris in Sexto*. Et probant, quia is qui mandatum suscipit, sese mandatori obligat ad exactam curam & diligentiam, eo quod ob solam industriam eligitur. Sed reuera, cum mandatum nunquam sit gratia solius mandatoris, nunquam mandatarius ex leuissima culpa mandatori obligatur, nisi de ea expresse conuenerit, aut nisi sese obtulerit ad mandatum exequendum, cum mandator alium velle eligere: tunc enim tacite videtur omnem diligentiam suam promississe. Quare si mandatum sit solum causa mandatoris, tunc mandatarius ex dolo tantum, & lata culpa tenetur. Quando vero mandatum est in utilitate vtriusque, tunc mandatarius etiam ex leui culpa obligatur. Praeterea si mandatarius salarium accipit, obligatur ex dolo, & lata culpa, quemadmodum fideiussor. Reuera dubitari non potest, quin illi veteres Iuriconsulti seuerus egerint in eos, qui mandatum non modo malitiosius gessissent, sui que stus, aut commodi causa, verum etiam negligentius, quia laedere, & violare viderentur amicitiae fidem, & vitae societatem. Vnde mirum non est, si voluerint, mandatarium ex dolo, & omni culpa teneri.

Secundo quaeritur, An mandator mandatario teneatur ex casu fortuito? Innocentius, & Panormitanus in *cap. Sicut, de Iureiurando*, & Ioannes Andreas in *cap. Damnum, de Reg. iuris in Sexto*, censent actione mandati mandatarium petere debere, vt mandator sibi soluat impensas, quas fecit gratia mandati exequendi: item vt resarciat sibi damna, quae ventura verisimiliter prauideri poterunt, quia mandator ea cogitare debuit a principio. Id autem probant argumento sumpto ex *l. Nefarius. ff. De negotij gestis*. Sane in *l. Inter causas. §. Non omnia. ff. Mandati*, sic habetur. [Non omnia, quae impensurus non fuit (Procurator) mandatori imputabit, veluti quod spoliatus sit à latronibus, aut naufragio res amiserit, vel languore suo suorumque apprehensus quaedam etogauerit: nam haec magis casibus, quam mandatori imputari oportet.] Ex qua lege colligi videtur, mandatorem non obligari mandatario ex casu fortuito. Et in *l. Si quis alicui. §. Morie quoque. vers. Impendia. ff. Mandati* statuitur: Impendia exequendi mandati gratia facta, si bona fide facta sunt, restitui omnino debere, nec ad rem pertinet, quod is qui mandasset, potuisset, si ipse negotium gereret, minus impendere. Et in *l. Si seruus communis. ff. De furtis* dicitur: Quod si sciens quis ignoranti furem pignori dederit, omni modo Dominum praestare cogendum esse. Quod vero ad mandati actionem pertinet, dubitare se ait, num neque dicendum sit, omni modo damnum praestare debere: & quidem hoc amplius, quam in superioribus causis, seruandum esse, vt etiam si ignorauerit is, qui certum hominem emi mandauerit, furem esse, nihilominus tamen damnum decideret cogatur. Iustissime enim procuratorem allegare, non fuisse se id damnum passurum, si id mandatum non suscepisset. Ex quibus duabus legibus videtur elici, mandatorem teneri mandatario ex casu fortuito: quod aduersatur ei, quod habetur, vt dixi, in *l. Inter causas. §. Non omnia. ff. Mandati*.

Quare dicendum videtur cum Innocentio, Ioanne Andrea, & Panormitano in locis supra citatis, mandatorem teneri mandatario ex casu fortuito, qui potuit initio à mandatore cogitari, & prauideri: & in hoc locum habent leges modo citatae: *Si quis alicui, C. si seruus communis*.

At vero non obligatur mandator mandatario ex casu fortuito, qui cogitari, & prauideri non potuit, & in hoc

locum

locum habet, quod dicitur in *l. Inter causas. §. Non omnia. ff. Mandati*. Hinc etiam est, ut mandator teneatur mandatum soluere impensas necessarias ab eo factas gratia mandati implendi, veluti si procurator duos, vel tres equos coaduxerit ad iter faciendum, non tamen si plures coaduxerit, quam debuit, videlicet ob pompam. Idem Iuris est, si res secum necessarias deportauit, & in illis deportandis impensas fecerit: secus vero est, si res non necessarias secum detulerit, & earum causa aliquid impenderit. Item si res necessarias, gratia mandati perficiendi casu fortuito perierint, cogitur mandator damnum reficere, etiamsi vna cum rebus necessarijs cetera superuacanea intercederint, dummodo causa non fuerit, ut res necessarias perierint.

Quæres, an hæc, quæ dicta sunt, locum habeant in ijs, qui stipendio conducuntur ad aliquid agendum, cuiusmodi sunt milites stipendijs adducti ad bellum gerendum, in quo damnum sustinuerint? Respondeo, locum non habere, nisi in mandatarijs, qui gratis mandatum suscipiunt, quia mandatum est gratuitum, non mercenarium officium, ut dixi supra ex *l. ff. Mandati*.

Quæres itidem, An locum habeat in his qui causa pietatis, vel consanguinitatis, & cognationis negotium gesserunt, cuius causa damni aliquid passi sunt? Respondeo, minime, quoniam non causa mandati, sed pietatis, vel cognationis rem egerunt: sicut etiam non habent locum in his, qui id faciunt, quod debent, videlicet, ut Deo magis, quam hominibus obediant, iuxta id, quod habetur, *cap. Si dominus. Et cap. Iulianus. ut. q. 3. Hac colliguntur ex l. Nefarius. ff. De negotijs gestis*.

Tertio queritur, Quibus obligationibus mandatori mandatarium teneatur? Respondeo, in primis debere mandatarium diligenter mandati fines obseruare, ne eos transgrediat. *l. Diligenter. ff. Mandati. Et Insitit. De mandato. §. Is qui.* Quare si mandator de re mandatam dederit, ita ut nihil expresserit, eo ipso mandatarij, siue procuratoris fidei negotia commisit. Veluti, si mandatero tibi, ut mihi librum emas, nec expresserit certum pretium, valet emptio, quocumque pretio sit facta, dummodo iusto. *l. Prætor. C. Mandati*: nam id actum esse videtur, ut iusto pretio, videlicet boni viri arbitratu, mihi librum emeret. Item si tibi mandauero, ut mihi librum emas quinquæ aureis, intelligitur, nè plures emeret, posses tamen minoris mercari: non igitur reliquum potes tibi sumere: si mandauero, ut vendas librum meum tribus aureis, & tu vendidisti quinque, debes mihi restituere duos aureos: nam mandatum meum intelligitur, nè minoris venderes; posses tamen plurius vendere.

Quid si tibi mandauerim, ut certum librum sex aureis emeret mihi, tu vero emisti tantidem, aut minoris alium librum æque mihi vilem, & commodum? In *l. Diligenter, supra citata* habetur, mandatum huiusmodi non esse impletum: Cuius legis verba sunt: [Si mandauero tibi, ut domum Seianam centum emeret, tuque Titianam emeris longè maioris pretij, centum tamen, aut etiam minoris, non videris implese mandatum. Item, si mandauero tibi, ut suadum meum centum venderes, tuque eum nonaginta vendideris, & petam fundum, nõ obstat mihi exceptio, nisi & reliquum, quod deest, mandato meo, præstes, & indemnem me per omnia conferues. Seruo quoque si præceperit Dominus certa summa rem vendere, & ille minoris vendiderit; similiter eam vindicare Dominus potest, nec vlla exceptione submoueri, nisi indemnitas ei præstetur.] Sic ibi.

Quid si is, qui mandatum suscepit, meliorem causam mandatori reddiderit? In *eadem lege Diligenter, vers. Melior autem*, dicitur: [Melior autem causa mandantis fieri potest, puta, si cum tibi mandassem, ut Stichum decem emeret, tu eum minoris, vel tantidem, ut aliud quidquam seruo accederet, utroque enim casu, aut non ultra pretium, aut infra pretium fecisti.] Hactenus lex.

Apud Gellium *lib. 1. cap. 13.* questio tractatur, quidnam foret in suscepto mandato reclus, idne omnino facere,

quod mandatum est: an nonnunquam etiam contra; si id speret, ei, qui mandauit, vtilius fore. [In officijs, inquit Gellius, capiendis, censendis, iudicandisque, quæ Græcè *επιτροπὴ*, Philosophi appellant, quæri solet, an negotio tibi dato, & quidquid omnino faceres, definito, contra quid facere debeas, si eo facto videri possit res euentura prosperius, exque vtilitate eius, qui id tibi negotium mandauit. Anceps questio, & in vtramque partem a prudentibus viris arbitrata est.]

Sunt enim non pauci, qui sententiam suam vna in parte defixerint, & se semel statuta, deliberata que ab eo, cuius negotium id potissimum esset, nequaquam putauerint contra dictum eius esse faciendum, etiamsi repentinus aliquis casus rem commodius agi posse polliceretur: ne si spes secessisset, culpa impatientie, & pœna indeprecabilis subeunda esset. Si res forte melius vertisset, dijs quidem gratia habenda: sed exemplum tamen intromissum videretur: quo bene consulta consilia religione mandati soluta corrumperentur.

Alij existimauerunt incommoda prius, quæ metuenda essent, si res gesta aliter fieret, quàm imperatum est, cum emolumento spei pensanda esse. Et si ea leuiora minoraque, vtilitas autem contra grauior, & amplior, spe quantum potest firma ostenderetur: tum posse aduersum mandata fieri, censuerunt: ne oblata diuinitus rei bene gerendæ occasio amitteretur.

Neque timendum exemplum non parendi tradiderunt, si rationes huiuscemodi duntaxat non adessent. Cum primis autem respiciendum putauerunt ingenium, naturamque illius, cuius ea res præceptumque esset: ne ferox, durus, idomitus, inexorabilisque sit: qualia fuerunt Posthumiana imperia, & Manliana. Nam si tali præceptori ratio reddenda sit, nihil faciendum esse monuerunt aliter quàm præceptum est.

Instructius deliberatiusque fore arbitramur theorematium hoc de mandatis huiuscemodi obsequendis, si exemplum quoque Publij Crassi Muriani, clari, ac inclyti viri apposerimus. Is Crassus à Sempronio Asellione, & plerisque alijs historicæ Romanæ Scriptoribus traditur, quinque habuisse rerum bonarum maxima, & præcipua, quod esset ditissimus, quod nobilissimus, quod eloquentissimus, quod Iuriconsultissimus, quod Pont. Max. Is cum in Consulatu obtineret Asiæ prouinciam, & circumfedere, oppugnareque Leucas oppidum pararet, opusque esset firma, ac procerata trabe, qua arietem faceret, quo muros eius oppidi quateret: scripsit ad magistrum *ἀσπιον*, molis Atheniensium sociorum, amicorumque populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos vidisset, vter maior esset, eum mittendum curaret. Tum magister *ἀσπιον*, comperto, quam ob rem malum desideraret, non, ut iustus erat, maiorem, sed quem esse magis idoneum aptior emque: faciendæ arietis, facilioremque portatu existimabat, maiorem misit. Crassus eum vocari iussit, & cum interrogasset, cur nõ quem iusserat misisset, causis rationibusque quas dictabat, spreto, vestimenta detrahi imperauit, virgisque multum cæcidi: Corrupti atque dissolui officium omne imperantis ratus, si quis ad id quod facere iustus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat.] Sic ibi.

Meo quidem iudicio nimirum seuerè, & durè, veterum more Romanorum in illum magistrum egit ille Publius Crassus.

Quarto queritur, An si mandatarius excesserit mandati fines, ratum sit, & firmum quod facit? Respondeo, minime, quia is qui mandati fines egreditur, aliud agere videtur. *l. Diligenter. ff. Mandati*: & hoc locum habet non solum quando facit contra præscriptam mandati formulam, sed etiam quando facit præter, aut citra eam: ut insinuat Glossa in *cap. Si cui, de electionibus in Sexto. Et cap. Prudentiam de officio iudicis delegati*. Panormitanus in *cap. vlt. de restitut. spoliat*. Hinc est, ut si quis absoluat aliquem mandato alterius, & mandati formulam non seruet, irrita sit absolutio.

Nequit itidem, qui mandatum suscipit, officium deserere. *l. Si quis alicui. §. Qui suscepit. ff. Mandati*, nisi iustus de causis ab officio recedat: ut si capitales inimicitiae inter ipsam, & mandatorem interueniant, vel si dignitatem aliquam fuerit, vel Reipublicae causa abfuturus sit. *l. Filiusfamilias. §. vlt. ff. De Procuratorib.* aut si aegritudinem, vel necessarium peregrinationem alleger. Aut si valetudinem *ff. eod. tit.* vel si hereditas superueniens eum occupet. *l. Vel hereditas. ff. eod. tit.* vel si in vinculis, aut praedonum, vel hostium potestate detentus sit. Item si suspectus mandatori esse coeperit. *l. Item si suspectus. ff. eod. tit.* vel si publico iudicio, priuatione, vel maiore sua re distringatur, vel exilio, vel si ob metum latitet, vel si religionem fuerit ingressus. *l. Vel iudicio. §. l. Vel exilio. §. l. Aut religionis. ff. eod. tit. & cap. Quamuis procurator, de procur. in sexto: vel si in alia simili causa impeditus sit. l. Aut longa. ff. eod. tit.*

Insuper mandatarius debet restituere omne emolumentum, quod ex mandato suscepit, & pecunia mandatantis, si quam habeat, & usuras ex mora, & ab alio acceptas. *l. Item que. §. Si procurator. l. Ex mandato. Et l. Si vero. §. Similibi mandaueris. vers. Dedit tibi. §. l. Qui negotia. ff. Mandati.*

Præterea veteres illi Iurisperiti adeo seueri fuerunt aduersus eos, qui rem mandatam receperunt, ut infames definiunt eos, qui mandatum susceptum, etiam in rebus priuatis, & minimis dolo, aut culpa sua, & negligentia deserant. *l. i. vers. Qui pro socio. §. l. Furti. §. Mandati. ff. De iis qui notantur infamia.* Vnde quidam huiusmodi penam grauem nimis, & duram putauerunt. Sed Cicero in *Oratione pro Sex. Roscio Amer.* de iudicio mandati sic scripsit: [In priuatis rebus si quis rem mandatam non modo malitiosius gessisset sui quæstus, aut commodi causa, verum etiam negligentius, eum maiores summum admisisse dedecus existimabant. Itaque mandati constitutum est iudicium, non minus turpe, quam furti: credo propterea, quod quibus in rebus ipsi interesse non possumus, in his opere nostræ vicario fides amicorum supponitur: quam qui lædit, oppugnat omnium commune præsidium, & quantum in ipso est, disturbat vitæ societatem. Non enim possumus omnia per nos agere; alius in alia est re magis vilis. Idcirco amicitia comparantur, ut commune commodum mutuis officiis gubernetur. Quid recipis mandatum, si aut neglecturus, aut ad tuum commodum conuersurus es? Cur mihi te offers, ac meis commodis officio simulato officiis & obliis? recede de medio, per alium transigam. Suscipis onus officij, quod te putas sustinere posse: quod minimè videtur graue ijs, qui minimè ipsi leues sunt. Ergo idcirco turpis hæc culpa est, quod res sanctissimas violat, amicitiam, & fidem. Nam neque mandat quisquæ feret, nisi amico: neque credit, nisi ei, quem fidelem putat. perditissimi est igitur hominis, simul & amicitiam dissoluere, & fallere eum, qui laesus non fuisset, nisi credidisset. Itane est? In minimis rebus, qui mandatum neglexerit, turpissimo iudicio condemnentur necesse est: in re tanta cum is, cui fama mortui, fortunæ viui commendata sunt atque cõcreditæ, ignominia mortuum affecerit, is inter honestos homines, atque adeo inter viuos numerabitur? In minimis priuatisque rebus etiam negligentia in erimen mandati, iudicijque infamiam reuocatur, propterea quod si rectè fiat, illum negligere oporteat, qui mandat, non illum, qui mandatum receperit.] Hactenus Cicero, qui seuerum mandati iudicium iure optimo defendit.

Quinto quaeritur, Quo modo mandatum interpretari nos debeamus? Respondemus, in mandato interpretando quædam esse spectanda, & obseruanda. Primo, mandatum secundum, siue postremum non derogat primo, nisi fecerit de eo mentionem. *cap. Graue, de officio iud. ordinarij.* Aliquando tamen secundum valet, non primum mandatum, nimirum, quia secundum arctioris est vinculi, velut, si primum pertinet ad priuatum commodum, secundum ad communem utilitatem. *Abbas in cap. Exposuit nobis. 16. de dilationib. & cap. Inter virum de sponsal.*

Secundo, Mandatum si generale sit, solum prohibet, quæ licita non sunt, *cap. Super quibusdam de verb. signif.* Vnde mandatum de aliquo eligendo, intelligitur datum esse de eligendo idoneo. *cap. Causam qua, de elect.*

Tertio, Mandatum speciale derogat generali, etiam si eius nihil meminerit. *cap. Pastoralis de rescript.* nisi generale mandatum in speciale transferat. *cap. Ex parte, de esse iud. deleg.* nisi generale mandatum priuilegia contineat, *cap. Cum ordinem, de rescript.* & nisi res mutata sit, ita ut integra non sit, aut mandatum ad legata pertineat. *l. Instruunt, ff. de Supellectilib. legata.*

Quarto, Mandatum sub aliqua conditione, vel modo datum, duo mandata continet: ut si tibi mandauero, ut ad Kalendas Ianuarias proximè futuras Titio creditori meo soluas, duo mandata sunt; vnum, ut Kalendis proximis Ianuarijs soluas; alterum, ut si tunc temporis non solueris, soluas quamprimum, *ut colligitur ex cap. Cum dilecti, de dolo. & contumacia. & ex l. Celsus. ff. De recep. arbitri.*

Quinto, Panormitanus inquit, in *cap. Pisanis, num. 6. de rescript. spoliat.* [Mandatum qualificatum distribuitur in duo mandata: Est non potest impleri in modo, seu qualitate. Item si duo mandatorum etiam data certa forma, licet non possit simul impleri, debet tamen fieri, quod potest, & valebit actus.] Sic ille.

Sexto, Mandato generali comprehenduntur, quæ ad substantiam, vel naturam mandati pertinent. *Abbas in cap. i. num. 28. ut lite non contestata.*

Septimo, Mandatum non solum continet, quæ expressa sunt, sed etiam quæ coniuncta mandato sunt, veluti ea, siue quibus ad mandatum peruenire non possumus, aut sine quibus mandatum ad effectum perducere non potest. Glossa in *cap. In causis de elect.* Vnde Panormitanus ibi contra Hostiensem: si datur potestas eligendi, data censetur potestas postulandi. Sic etiam Glossa in *cap. i. De postul. Prælat.* & *cap. Nullus dist. 16.* & prohibito matrimonio, sponsalia quoque prohibita videntur. *Abbas in cap. In causis, modo citata:* Prohibita venditione rei, nequit res illa in pignori dari, quia ex pignore facile venitur ad venditionem pignoris. *l. Quorum. ff. De pignorib.*

Sexto quaeritur, Quibus obligationibus mandator mandatario teneatur? Respondeo, mandatum, vel ad lites, siue iudicia, vel ad negotia gerenda datum esse. Si mandatum quis dederit ad lites, siue iudicia, post litem, siue iudicium inceptum, hoc est, post litem contestatam, siue post citationem iudicis auctoritate factam, nequit procuratorem mutare, nisi ipse procurator consentiat. *l. Post litem. ff. De procurat. §. l. Et quia. ff. De iurisf. omnium iudicium. & cap. Quamuis, de procur. in 6.* nisi cognouerit procuratorem sibi inimicum effectum, aut suspectum, vel aduersario a finitate coniunctum, vel eius heredem institutum, vel religionem ingressum, aut longam peregrinationem suscepisse, vel aegritudinem, vel exilio, vel vinculis detentum, vel alia simili causa impeditum. *cap. Quamuis modo citato. & l. Si filiusfamilias, & sequentib. vsq. ad l. Sed ex his. ff. De procurat.* Si ad negotia quis dederit mandatum, non potest reuocare, postquam res mandata geri cepit, hoc est, cum cepit interesse eius, qui mandauit, *l. Si procuratorem. §. Mandati, nisi mandati reuocandi causa iusta sublit, ut ante dixi.* Secundo, cum quis mandatum, siue negotium dederit contemplatione mandatarij, reuocare non potest.

Instit. De mandato. §.

Reste.

Quando, & quo modo Mandatum fini-
tur, & soluitur.

CAPVT VII

MANDATVM certis quibusdam modis finitur. In-
stit. de Mand. §. Reuoc.

Primò mandatum extinguitur, quia reuocat is, qui negotium, siue mandatum dedit. *l. Si procuratorem. §. Mandati. ff. Mandati.* Si quæras, An liberum sit mandatori reuocare mandatum? Liberum est omnino ante litem contestatam, & ante iudicium, vel negotium inceptum. *l. Ante litem. ff. de Procurat.* At post litem contestatam, vel iudicium, aut negotium inceptum, non est liberum, nisi ex causa iusta, & prius cognita. *l. Post litem. ff. de Procur. vt in capite superiori diximus. Bart. in l. Cum precario. ff. de Precario.*

Quid si mandator irauerit se nunquam mandatum reuocaturum, si deinde reuocet, et tunc firma, & rata reuocatio? Respondeo eam ratam esse, & firmam, quia mandatum intelligitur sub ea conditione datum esse. *Bart. in l. cum precario. modo cit.* At verò peritior est, qui reuocat, quoniam iniurandum violat. *Glo. in c. ult. de Procur. in 6. in verb. Reuocatur. Dec. cons. 251. n. 2.*

Quid si mandatarius mandatum suscipiat eo pacto, vt nunquam mandator reuocet mandatum? Respondeo cum *Bart. in l. Cum precario. ff. de Precario,* non valere pactum, quia est contra substantiam, & rationem mandati, quod est sua natura reuocabile.

Dubia quæstio est, Quandonam possit mādator procuratorem reuocare, siue mandatarium mutare? Conuenit inter omnes, posse mutare, quamdiu res est integra, hoc est quamdiu res mandata geri cepta non est, nec cepit interesse eius, qui mandatum dedit, siue procuratorem constituit. *ex l. Si procuratorem. §. Mandati. ff. Mandati. & ex l. Et quia. ff. de Iurisd. omn. iud. & ex cap. Licet. de Off. iudic. deleg.*

Quæres. Quando res mandata integra censetur? Respondeo, si mandatum datur ad negotia gerenda, tunc res integra est, quando negotium nondum agi cepit, vt puta, si mādator tibi, vt mihi rem emas, & tu arbas in partem pretij dederis, vel re aliquo modo venditori obligaueris, res integra non est. *Glo. Inst. de Mandato. §. Reuoc. in verbo. Item si adhuc integro.*

Ceterum in dubitatione vocatur, si procurator fuerit datus ad lites, siue iudicia, quando lites, siue iudicium inceptum censetur? Quidam putauerunt aliud esse dicendum in hac parte secundum leges, aliud secundum canones. Secundum leges quidem censuerunt mandatum esse inceptum post litem contestatam: quia id colligi videtur *ex l. Ante litem. & l. Post litem. ff. de Procur. & l. Procuratorib. & l. Nulla dubitatio. C. de Procur. in quibus locis habetur: Ante litem contestatam liberum esse domino procuratorem mutare: post litem verò contestatam non posse, nisi ex causa prius cognita. Item procuratorem effectum esse dominum litis post ipsam litem contestatam, siue post causam in iudicio agitaram. Secundum canones verò, iudicium & litem esse inchoatam post citationem, iudicium auctoritate factam. *c. Gratum. de Off. iud. deleg. & c. ult. de Off. legati. & c. Proposisti. de For. comp. Porro teste Panorm. in c. Relatum. de Off. iud. deleg. Martinus quidam antiquus iuris civilis interpres, existimauit canones à legibus non differre, & ita, siue secundum leges, siue secundum canones, litem inchoatam censeri post citatum in iudicium aduersarium. Azo verò sensit, siue secundum canones, siue secundum leges, iudicium inceptum non esse, nisi post litē intentatam, & motā, siue post litē contestatam: quoniam post citationem adhuc aduersarius potest exceptiones opponere, & iudicem recusare: & quia sic habetur, *in c. Relatum. de Off. iud. deleg. & Clem. ult. de Procur. & in l. Procuratorib. & l. Nulla. C. de Procur. Hoc tenet in c. Licet. de Off. iud. deleg. censuit sufficere, si iudex de-***

legatus tabellionem eligat, & testes vocet: quia *in c. Licet. de Off. iud. deleg. & in l. Et quia. ff. de Iurisd. omn. iud.* solum habetur, iudicium inceptum esse, si iudex facere officium suum ceperit: si tabellionem nominet, & eligat, & vocet testes, incipit suum iudicium implere. Idem sentit *Glo. in cap. Si à subdelegato. in verb. Processum. de Off. deleg. in 6. vbi dicit, inchoatum esse iudicium, si iudex deleg. alteri vices suas commiserit: quia delegare est iurisdictionis functio: ergo tunc suā iurisdictione vti incipit. Sed reuera, vt dicit Panorm. loco cit. tum secundum leges, tum secundum canones lites pro incepta habetur post citationem officio iudicis factam: tunc enim iudicium est inchoatum: nam citatio est principium, & fundamentum actionum, in iudicio institutum, vt dicitur *Inst. de Pona temere litigantium, in §. Omnium.* Sufficit ergo & requiritur citatio: tunc enim etiam ante litem contestatam, inchoatum iudicium censetur, & non ante citationem. Sic Abbas loco cit. vt etiam Archid. *in c. Non ita. 2. qu. 6. & in c. Quamuis, de Procur. in 6. Ioan. Monach. in c. Vt animarum, de Const. in 6. & Calder. in cap. Licet. de Off. deleg.**

Dubium est, An quod agit procurator, siue mandatarius post reuocationem à Domino, siue mandatore factā, sed nondum ipsi procuratori notam, sit ratum, & firmum? Consentunt omnes cum *Glo. in Clem. c. de Renunc. in verb. Quomodolibet,* valere, quod actum est à procuratore siue mandatario bonā fide, ignorante reuocationem mandati, donec reuocatio sit ei nota, & denunciata. *l. Si mandati. ff. Mandati. & Inst. de Mandato. §. Reuoc.* Vnde abdicatio, siue renunciatio dignitatis, siue beneficii Ecclesiastici facta per procuratorem ad id institutum valet, tametsi mandatum procuratori datum, fuerit prius reuocatum, si ipse procurator, vel superior, apud quem facta est renunciatio, ignorauerit reuocationem. *Clem. c. de Renunc. Quamuis* in certis quibusdam causis non habeat, quod gerit procurator, postquam est submotus, & reuocatus à Domino, etiam si bonā fide ignoret reuocationem, vt si sit procurator datus ad matrimonium contrahendum, vt habetur *in cap. Procurator. de Procur. in 6. Item in l. Si pater, ff. de Manumiss. vindicta,* sic dicitur: Sin autem ignorante filio veruisset pater per nuncium (videlicet seruū manumittere, quod antea mandauerat filio manumittere) & antequam filius certior fieret, seruū manumisset, liber nō fit: Nam, vt filio manumittente, seruus ad libertatem pertinet, durare oportet patris voluntatem: nam si mutata fuerit, non erit verum, volente patre, filium manumissile. *Et in l. Si pantiuit. ff. De diuort. decretum erat apud veteres Romanos, vt si vxori libellum repudij per nuncium misisset, & antequam vxori traderetur, vir voluntatem mutasset, & postea id ignorans nuncius libellū repudij vxori tradidisset, matrimonium duraret.*

In dubium tamen vertitur, Quid dicendum sit, quando mandatum est ad lites, siue iudicia, an tunc satis etiam sit, si reuocatio mandati à domino facta, procuratori innotescat, siue denunciatur? De hac quæstione *Glo. in cap. Mandatum. de Procur. in verb. Reuocato.* Ex eo cap. manifestè constat, mandatum, quod fuerat datum procuratori post litem contestatam à domino, reuocato, si hoc ignorante iudice, vel aduersario factum fuerit, iudicium, quod idem quasi procurator postmodum expertus est, ratum esse debere: ergo rectè colligit *Glo. non sufficere, si reuocatio mandati procuratori innotescat, sed necesse esse, vt aduersario, vel iudici denunciatur; quia quemadmodum cum procuratori mandatum datur, non solum ipsi, sed aduersario, vel iudici denunciatur, sic etiam cum procuratoris mandatum reuocetur, non solum ipse procurator certior fieri debet, sed etiam aduersarius, vel iudex.*

Secundò, mandatum tacite finitur morte mandatoris, si res adhuc sit integra. *l. Inter causas. ff. Mandati. & l. Et quia. ff. de Iurisd. omn. iud. & l. ult. ff. de Solut. Morte itidem mandatarij soluitur mandatum. *l. Si quis alicui. §. Morte. ff. Mandati. & Inst. de Mandato. §. Reuoc.* Et quando obitu mandatarij finitur, & desinit, hoc locum habet, etiam si mandata-*

rius probabiliter, ac bonâ fide ignoret, vt ex iis legibus constat, quas paulô ante protulimus. Vnde morte mandatoris finitur iurisdictione demandata. *c. Gratium. de Offic. iud. deleg. c. Et quia. ff. de iur. iudic. omni. iud.* Ac propterea Episcopo vita functo, cessat Vicarij iurisdictione. *Gloss. in Clement. Procuratorem. de Procur. in 6. in verb. Contestata.* sic etiam decedente Prælato, qui compromisit de rebus Ecclesie, inquit *Gloss. ibidem*, finitur compromissum. eunt *Glossa* in vtraque parte sentiunt Innocent. Hostien. Io. Andr. *in c. Tua nobis de Off. Vicarij.*

Sunt autem mandata quedam, quæ etiam durant post obitum mandatoris. Primum, si quid mandatum sit in rem, & gratiam mandatarij. *l. Si cum fundum. ff. de Pact.*

Secundò, si mandatum contineat aliquid, quod omnino post mortem mandatoris ad effectum perducatur. *l. Si verò. ff. de Mandat. vbi dicitur:* [Idem Marcellus scribit: Si, vt post mortem sibi monumentum fieret, quis mandauit; hæres eius poterit mandati agere, vt perficiatur.] Et in *l. proximè sequenti*, [Idem est, etsi mandauit tibi, vt post mortem meam, hæredibus meis emeret fundum.]

Tertiò, gratia, & fauore dotis. *l. Si ego. ff. de iur. dot. vers. Si res alicui tradidero.* vbi Iunconul. Vlpianus concludit: [Sed benignius est fauore dotium necessitatem imponi hæredi consentire ei, quod defunctus fecit: Aut si distulerit, vel abstulit, etiam nolente, vel absente eo, dominium ad maritum ipso iure transferri, ne mulier indotata maneat.] Hæc ibi.

Quartò, gratia libertatis. Vnde in *l. Si pater. ff. de Manumiss. vindi.* [Si pater filio permiserit seruum manumittere, & interim decesserit intestato, deinde filius ignorans patrem suum mortuum, libertatem imposuerit, libertas seruo fauore libertatis cõtingit, etiam non appareat mutata esse domini voluntatem.]

Quintò, causa liberandi debitorem, si debitores, manumisso seruo dispensatore Titij, per ignorantiam liberti soluerint, liberantur. hoc est: Si seruus mandatum habuit à domino exigendi, & recipiendi pecuniam creditam à debitoribus, liberi sunt debitores, si soluerint post manumissionem ipsius, vel post mortem domini, bonâ fide ignoratam. *l. Eius qui. ff. de Reb. cred. c. l. Si quis seruo. ff. de Solut. c. Instituta de Mandato. §. Restit.*

Sextò, sacrum officium Inquisitorum, quamuis sit à Romano Pontifice demandatum, non extinguitur ipsius Romani Pontificis obitu: & hoc, gratia religionis, & fidei. *c. Ne aliqui, de hæret. in 6.*

Septimò, potestas delegata à Romano Pontifice alicui ad exequendum mandatum, ipsius Romani Pontificis auctoritate antea datum gratia alicuius. *c. Si super gratia, de Offic. iud. deleg.*

Octauò, Potestas Legati à latere Summi Pontificis missi ad aliquam prouinciam, non finitur morte Romani Pontificis, qui mittit. *c. Legatus, de Off. leg. in 6.*

Nonò, quando delegata est potestas alicui, sub nomine dumtaxat dignitatis, quâ habet, & nõ sub nomine proprio, non soluitur morte Principis, qui delegauit. *cap. Si gratiose, de Rescript. in sexto.* quia persona extinguitur, non dignitas.

Decimò, quando Princeps, qui iurisdictionem demandat, dicit se demandare, donec reuocauerit, non finitur ea potestas morte eius, si voluntatem non mutauit, antequam

decederet. *cap. Si delegatus, de offic. iud. delegat. in 6.*

Vndecimò, non soluitur mandatum morte mandatoris, p̄ causâ gratia. *Rom. cons. 119.* nec potest ab hærede reuocari. *Couar. lib. 1. var. resol. c. 14. n. 16.*

Duodecimò, in *l. Ambiguitatem. vers. Sin autem. C. de Vsufruct.* habetur: Sin autem adhuc is in favore constitutus decesserit; tunc quasi in usufructuarij vitam, eo relicto, manere usufructum apud eum: cum enim possibile erat vsque ad omne vitæ tempus usufructuarij, non ad suam mentem venire futuram, vel conditionem impleri, humanissimum est, ad vitam eorum usufructum extendi. Age ea lex de eo, qui usufructum mandauerat alicui, donec filius eius in favore perstitisset: ac ita decreuit lex usufructum demandatum non finiri morte filij in favore decedentis.

Mandatum tertio finitur, si rem demandatam quis alius idonee p̄cessit. *l. Si procuratorem. §. Mandati. ff. Mandati.* vbi hæc verba sunt: [Mandauit tibi, vt fundum emeret; ceterum si eundem hunc fundum, ego ipse emi, vel alius mihi, neque interest aliquid, cessat mandati actio.]

Quartò, mandatum soluitur finitâ, & completâ die, ad quam fuerat mandatum constitutum: nam etiam per iudicem prorogetur, procurator non potest amplius agere. *l. Qui mutuum. §. Non ideo. ff. Mandati. cap. cum olim. de Off. iud. deleg. c. Si quem, de Procur. cap. Significauit, de appellat.*

Quintò, extinguitur mandatum mutatione status in deteriori. *l. Si cum et. c. l. Citem quis. ff. de Solut.*

Sextò, finitur, & soluitur mandatum furore mandatoris. *l. Qui seruum. ff. de Acquir. her. vbi sic habetur:* [Qui seruum suum heredem institutum adire iusserat, prius quam ille adiret, furiosus est factus; negauit tunc esse seruum aditum, quoniam non nisi hereditate domini acquiri hereditas potest: furiosi autem voluntas nulla est.] Et in *l. Si quis alicui mandauerit. ff. eod. tit.* [Si quis (inquit) alicui mandauerit, vt si restitauerit, peteret sibi bonorum possessionem, & postea quâ ille petat, furere cõperit, nihilominus acquisita est ei bonorum possessio. Quod si antequam ille petat, is qui mandauit petendam, furere cõperit; dicendum est nõ statim ei acquisitam bonorum possessionem.]

Quæ actiones ex mandato oriuntur.

CAPVT VIII.

DVÆ actiones ex mandato descendunt, vna quæ dicitur directa, & conuenit Mandatori, aduersus eum, qui mandatum suscepit, & nõ impleuit, vel dolo, aut culpâ, & negligentia exequutus est, & damno mandatorem affecit. *l. Si mandauero. §. vlt. c. l. Inter causas. §. Suscepit. c. l. Præterea. §. Si procuratorem. ff. Mandati.* Cõuenit nem hæc actio mandatori contra mandatarium, qui mandati fines excessit. *l. Diligenter. ff. Mandati.*

Altera actio dicitur contraria, quæ ei, qui recepit mandatum, conuenit aduersus eum, qui dedit: nam si mandatum perfectius habet petendâ impensas, quas necessariò, vel utiliter fecit, gratia mandati. *l. Idem. §. Idem Labio. c. l. Si vero. §. vlt. ff. Mandati.*

FINIS LIBRI NONI.